

Krämer Zsuzsa

Ez a nővérem, Krämer Zsuzsa kottákkal a hóna alatt. A kép az 1940-es évek elején készült, Budapesten. Zsuzsa 1925-ben született. Amikor iskolás lett, rengeteg magánórája volt. A legjobb énektanárnál, Székelyhidy Ferencnél tanult énekelni, opera-énekesnő szeretett volna lenni. Ő érettségizett, utána jött a zsidótörvény [lásd: zsidótörvények Magyarországon]. Szeretett volna a Zeneművészeti Főiskolára menni, ahol anyám is végzett. De nem vették föl. Egyébként Zsuzsa gyönyörű volt, és borzasztó tehetséges. Versei megjelentek már tizenhat éves korában, és remekül rajzolt. Soha az életben nem lehetett elképzelni, hogy kotta nélkül elment volna valahova. Mindig vagy énekórára ment, vagy énekóráról jött, valami miatt kellett. [1944-ben] Még a Kertész utcában laktunk, amikor egyszer híre ment, hogy jönnek a nyilasok, és elviszik a fiatal lányokat. Én akkor még olyan gyerek voltam, nekem nem nagyon kellett ettől tartani, de a Zsuzsa olyan korban volt, hogy már beleesett. Akkor elhatároztuk, hogy kimegyünk apámhoz, Rákosszentmihályra, ami

tizenhat kilométer távolságra volt. Közlekedési eszközre nem mertünk szállni. Gyalog mentünk tizenhat kilométert. Kiértünk, apám nem nagyon örült nekünk, egy éjszakát ott aludtunk, és reggel azt mondta, hogy el kell mennünk, mert valaki megfenyegette, hogy feljelenti, hogy zsidókat bujtat. Rákosszentmihályon, ahol laktak, házuk volt, senki nem tudta, hogy ő tényleg zsidó vagy nem zsidó. Akkor Zsuzsával, tizenhat kilométert életveszélyben visszagyalogoltunk. Közben nekem vesemedence-gyulladásom és negyvenfokos lázam volt, úgy gyalogoltam tizenhat kilométert. Zsuzsának is be kellett vonulnia munkaszolgálatra, akkor nem volt hátizsák otthon, honnan is lett volna. Az ebédlőben volt egy nagyon szép sötétítôfüggöny, vastagabb, azt leszedtük, többen segítettek az ott lakók közül abból hátizsákot varrni. Az lett a hátizsák, amivel elment bevonulni. Amikor híre ment, hogy kiviszik Zsuzsáékat az országból, akkor apám felöltözött úgy, mint egy nyilas, bôrruhába, persze nem volt rajta karszalag. Felült a motorbiciklijére, elment abba a táborba. Bement a parancsnokhoz, és kikérte magának, hogy az ő lányát itt tartják, mikor ő nem zsidó. A táborparancsnok hitt neki, vagy nem? De elengedte Zsuzsát. Akkor felültek a motorbiciklire, és Újpesten egy háznak a pincéjébe mentek, ahol az apai nagyanyám is bujkált. Mert az apai nagyapám nem sokkal az előtt meghalt. Úgyhogy a nagyanyámmal együtt bujkált Zsuzsa. 1945. augusztus tizenötödikén Zsuzsa elment énekórára, akkor már tanult megint énekelni, és az Oktogonon elütötte egy teherautó, amit egy részeg sofôr vezetett. Én nem voltam akkor otthon, mert kivételesen kint, Rákosszentmihályon nyaraltam apáméknál, ott kertes ház volt, és néha levegôt is lehetett szívni. Mikor anyám megtudta, hogy a Zsuzsa meghalt, felhívott minket telefonon, mi azonnal bejöttünk. Anyám teljesen elvesztette a józan eszét. A gázoló tárgyalására meghívták. Kapott a rendôrségtôl egy papírt, hogy jöjjön el. Azt mondta, nem megy, mert a Zsuzsát már ezzel nem támasztják föl. Eltemettük Zsuzsát, anyám nem volt magánál, borzasztó állapotba került. Zsuzsa temetését apám intézte, én akkor még egészen kislány voltam, anyám nem volt olyan állapotban, és apám keresztény temetőbe temettette el.